

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті обґрунтовано важливість компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців із економіки, здатних до ефективної соціальної взаємодії в умовах глобалізації. Визначено сутність поняття соціальна компетентність. Схарактеризовано структуру соціальної компетентності та основні проблеми щодо її формування.

Обґрунтовано роль соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні соціальної компетентності у студентів економічних спеціальностей. Проаналізовано зміст навчальних програм дисциплін соціально-гуманітарного циклу щодо його сприяння формуванню соціальної компетентності. Показано переваги активних форм проведення занять і творчих завдань для студентів у розвитку соціальних, комунікативних, професійних та інших компетенцій.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, соціальна компетентність, соціальна компетенція, комунікативна компетентність, структура соціальної компетентності, формування соціальної компетентності, соціально-гуманітарна підготовка.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань Національної стратегії розвитку освіти в Україні є підвищення якісного її рівня з метою забезпечення економічного зростання країни, сталого демократичного розвитку суспільства й вирішення соціальних проблем за умов переходу від процесної до результатної, компетентнісної парадигми освіти [7]. Компетентнісний підхід у професійну освіту ввійшов у відповідь на зміну освітньої парадигми, процеси глобалізації та прагнення України приєднатися до європейського освітнього простору, потребу у фахівцях, що здатні швидко адаптуватися до умов міжнародної конкуренції, ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем та забезпечувати стійкий розвиток країни.

Зважаючи на виклики сучасності, необхідним є формування нової моделі підготовки фахівців не лише з високим рівнем професійних кваліфікаційних якостей, але й із широкими комунікативними та соціальними можливостями. Тому серед основних компетентностей майбутнього економіста особливе місце посідає соціальна компетентність. У зв'язку з цим значно зростає роль соціально-гуманітарних дисциплін у її формуванні,

оскільки саме вони сприяють процесу соціалізації, засвоєнню соціальних норм і соціального досвіду, створюють умови для саморозвитку особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз вітчизняної та зарубіжної соціологічної, психологічної, педагогічної наукової літератури свідчить про достатньо велику кількість досліджень проблем формування соціальної компетентності. У наукових працях М. С. Головань, О. А. Грішньої, В. О. Калініна, Н. В. Нагорної, Г. Г. Руденко та інших трактується сутність ключових понять «компетенція» та «компетентність», широка дискусія щодо яких триває до сьогодні. Змістовий аспект компетентності розглянуто в дослідженнях В. А. Болотова, І. О. Зимньої, Ю. Г. Татур, А. В. Хуторського та ін. [3; 10]. Поняття соціальної компетентності розкрито у працях І. Б. Зарубінської, С. М. Краснокутської, В. А. Ковальчук, Я. С. Фруктової, В. М. Шахрай та ін. [2; 5; 6; 8; 9]. Структура, зміст соціальної компетентності, основні шляхи та умови її формування у студентів у навчально-виховному процесі шкіл та закладів вищої освіти проаналізовані П. М. Бойчук, Н. В. Борбич, І. Б. Зарубінською, Н. В. Калініною та ін. [1; 2; 4].

Метою статті є аналіз сутності та змісту соціальної компетентності майбутніх фахівців з економіки та визначення основних методів її формування у процесі викладання соціально-гуманітарних дисциплін.

Під час дослідження використовувалися **теоретичні та емпіричні методи**, що дозволили визначити сутність, структуру соціальної компетентності, проаналізувати основні підходи та з'ясувати роль соціально-гуманітарних дисциплін в її формуванні в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців із економіки.

Виклад основного матеріалу. На основі здійсненого аналізу наукової літератури щодо трактування понять «компетентність» та «компетенція» у нашому дослідженні ми розрізняємо ці поняття. Компетенцію ми розглядаємо як сукупність знань, умінь, навичок та способів дій, що зумовлені вимогами посади, конкретною ситуацією, цілями організації та є необхідними для успішної діяльності у певній сфері. Компетентність (у вузькому розумінні – сукупність компетенцій) – це відповідність знань, умінь, досвіду особистості певного соціально-професійного статусу рівню складності завдань та проблем, що вирішуються нею; володіння людиною здатністю й уміннями виконувати певні трудові функції. Компетенція та компетентність – поняття взаємообумовлені, а тому підвищення рівня компетентності призводить до розширення компетенції, і навпаки, розширення сфери компетенції обумовлює потребу в підвищенні рівня компетентності.

Соціальна компетентність є однією з найважливіших компетентностей майбутнього фахівця з економіки, оскільки він повинен дуже швидко реагувати на жорсткі та мінливі виклики українського суспільства і гнучко пристосовуватися до нових соціально-економічних умов.

У науковій літературі до визначення поняття «соціальна компетентність» використовується, переважно, два підходи – педагогічний та соціологічний. Так, педагогічний підхід полягає в тому, що соціальна компетентність – це сукупність певних особистісних властивостей, потреб, здібностей, теоретичних знань, практичних умінь та сформованих навичок соціального мислення, мовлення, емоційно-мотиваційної та міжособистісної поведінки. У межах гуманітарного напрямку в педагогіці, яку очолив американський психолог М. Адлер, соціальна компетентність розглядається як динамічна характеристика особистості. Вона являє собою сукупність соціальних, когнітивних та емоційних навичок, які є необхідними для успішної соціальної адаптації, співробітництва, контролю соціальної ситуації та професійної діяльності.

Із соціологічної точки зору соціальна компетентність розглядається як здатність особистості орієнтуватися в різних життєвих ситуаціях, жити й ефективно працювати в суспільстві з ринковою економікою на основі сучасної базової методологічної, світоглядної, духовної, моральної, інформаційної культури [5, с. 56]. Окремі вітчизняні та зарубіжні вчені (Н. Рототаєва, Ю. Слесарев, О. Спірін, О. Шавріна та ін.) розглядають соціальну компетентність у тісному взаємозв'язку з такими особистісними характеристиками, як: громадянська спрямованість, соціальна відповідальність, міжособистісна толерантність, активність тощо.

У нашому дослідженні ми дотримуємося комплексного підходу до визначення сутності соціальної компетентності, яка розглядається як «інтегративне особистісне утворення, що об'єднує в систему знання людини про суспільство та саму себе; уміння, навички поведінки в суспільстві; а також відносини, що виявляються в особистісних якостях людини, її мотиваціях, ціннісних орієнтаціях, які дозволяють інтегрувати внутрішні та зовнішні ресурси для досягнення соціально значущих цілей і рішення проблем» [4, с. 28].

Отже, можна зазначити, що сутність соціальної компетентності особистості полягає в якісному ступені її соціалізації; наявності комплексу соціальних знань, умінь та навичок, що дозволяють їй ефективно виконувати свої соціальні ролі відповідно до власних потреб та норм і вимог суспільства; здатності вирішувати окремі соціальні проблеми. За В. Хутмахером, соціальна компетентність вважається основною складовою ключової компетентності, що забезпечує нормальну життєдіяльність людини в соціумі.

На важливість формування компетенцій (ототожнюючи це поняття з поняттям «компетентності») вказували зарубіжні вчені ще наприкінці ХХ ст. Особливий наголос на формуванні ключових компетенцій, необхідних європейській молоді задля збереження демократичного відкритого, мультикультурного суспільства з новими вимогами ринку праці та економічними змінами зробили Г. Халаж та В. Хутмахер. Такими компетенціями є:

1) компетенції щодо участі у прийнятті групових рішень, здатності до відповідальності, розв'язанні конфліктів, у вдосконаленні демократичних інститутів;

2) компетентності щодо запобігання й подолання негативних наслідків життя в багатокультурному суспільстві (расизму, шовінізму, ксенофобії тощо), розвитку толерантності та терпимості;

3) комунікативні компетенції;

4) інформаційні компетенції;

5) компетенції щодо здатності навчатися протягом життя.

По суті – це головні соціальні компетенції, що відображають особливості взаємодії, спілкування використання інформаційних технологій, прояв соціального життя людини в сучасному світі в цілому [11, с. 11].

• На думку І. Зимньої, всі ключові компетентності є соціальними (у широкому розумінні цього поняття), оскільки вони виробляються, формуються в соціумі, є соціальними за своїм змістом, з'являються та функціонують у суспільстві [3, с. 14–15]. Характеризуючи власне соціальні компетентності (у вузькому розумінні поняття) авторка виокремлює серед них основні:

- компетентності щодо збереження здоров'я – основа буття людини як біосоціальної істоти, для якої необхідним є усвідомлення важливості здоров'я та здорового способу життя в життєдіяльності;

- громадянська компетентність – основа соціальної, громадської сутності людини як члена соціальної спільноти та громадянина держави;

- інформаційно-технологічна компетентність – здатність користуватися, відтворювати, удосконалювати засоби та способи отримання й відтворення інформації;

- компетентність щодо соціальної взаємодії – здатність людини щодо адекватної поведінки в різних ситуаціях, взаєморозуміння, запобігання конфліктам, створення ситуації довіри, сприятливого психологічного клімату;

- комунікативна компетентність – як здатність до адекватної взаємодії відповідно до ситуації, використання вербальних і невербальних засобів спілкування, пошук способів формування, формулювання та сприйняття думки різними мовами [3, с. 12–13].

Існують різні підходи й до визначення структури соціальної компетентності. Так, Я. Фруктова виділяє три основні компоненти: соціально-рольовий, ціннісний та комунікативний. Провідним є соціально-рольовий, який розкриває ту сукупність вимог, що пред'являє суспільство до кожного свого члена задля належного соціального функціонування [8].

Погоджуючись із дослідженнями Н. Калініної, вважаємо, що соціальна компетентність має два складника: когнітивно-поведінковий, що являє собою сукупність соціальних знань, умінь та навичок, необхідних для

успішної суспільної діяльності, та мотиваційно-особистісний – ставлення людини до суспільства, наявність особистої мотивації до самореалізації [4].

Щодо питань формування соціальної компетентності у студентів зазначимо, що в науковій літературі не існує єдиної цілісної теорії. Розглядаються, в основному, окремі способи та механізми формування головних складників соціальної компетентності, якісних особистісних характеристик майбутніх фахівців. Серед основних детермінант формування соціальної компетентності визначається комплекс макро- та мікросоціальних і суб'єктивних чинників [2, с. 73]. При цьому, на думку І. Зарубінської, формування соціальної компетентності студентів повинно відбуватися відповідно до загальних закономірностей, але й обов'язково враховувати специфіку складових та зміст професійної підготовки студентів [2, с. 214].

На особливу значимість проблеми формування соціальної компетентності студентів указує С. Краснокутська. Вона вважає, що завдяки сформованості у студентів соціально необхідних якостей, знань і вмінь щодо засвоєння ними соціального досвіду, соціально-моральних цінностей, норм, правил поведінки, світобачення вони здатні вирішити будь-яку конфліктну ситуацію [6, с. 77–79].

Власний професійно-педагогічний досвід та спостереження дають можливість зазначити, що у сфері формування соціальної компетентності у студентів економічного профілю існує декілька суттєвих проблем, що уповільнюють, або ж заважають цьому процесу, серед яких найголовнішими є:

1. Скорочення соціально-гуманітарної складової у змісті професійної освіти майбутніх економістів.
2. Інформатизація суспільства та скорочення безпосереднього міжособистісного «живого» спілкування. Недостатність умінь та навичок молоді швидко обирати в сучасному потоці інформації найбільш важливу та необхідну. Здатність молоді піддаватися впливу маніпуляції свідомістю за допомогою неправдивої соціальної інформації та дезінформації тощо.
3. Недостатня сформованість комунікативних умінь та навичок, низький рівень комунікативної культури тощо.

Відомо, що в ході історичного розвитку людства роль соціально-гуманітарної компоненти в системі освіти постійно змінюється. Але в усі часи основною функцією освіти була й залишається соціальна, яка полягає в передачі соціального досвіду молодому поколінню, долученні його до норм і цінностей суспільства та сприяє його соціалізації. Вважаємо, що соціально-гуманітарна підготовка сьогодні, в умовах реформування освіти в напрямі наближення до європейських стандартів, відіграє дуже важливу роль у підготовці фахівця з економіки. Оскільки саме соціально-гуманітарні дисципліни дозволяють студентові зорієнтуватися в соціальних цінностях, досягнути сутності людського буття

зادля визначення своїх професійних завдань та пошуку ефективних шляхів їх вирішення відповідно до соціальної реальності.

На необхідність соціально-гуманітарної підготовки вказує і проведене нами серед студентів Харківського інституту фінансів КНТЕУ анкетування. Його результати свідчать, що більшість студентів (майже 53 %) указали на важливість соціально-гуманітарної підготовки, оскільки вона дає можливість краще орієнтуватися в соціально-політичній, освітній, соціокультурній та міжнаціональній ситуаціях сьогодення у країні та світі, розуміти власні психологічні особливості, інших людей та соціальних груп тощо. 26 % студентів зазначили, що оскільки економіка – це «фундамент», на якому ґрунтується розвиток суспільства, знання особливостей різних сфер українського суспільства дозволить урахувати різні фактори для подолання економічної кризи й вирішення професійних завдань.

На нашу думку, в умовах інформаційного суспільства головною цінністю є не лише інформація та вміння ефективного її використання, але й соціально-гуманітарні знання як складник професійної освіти. Саме ці знання є своєрідним ресурсом суспільного розвитку особистості, яка й створює інформацію. Звісно, сучасне життя та навчально-виховний процес не можна уявити без комп'ютерних та інформаційних технологій, що забезпечують безперервну глобальну циркуляцію величезного потоку інформації. Часто це – віртуальна інформація, яка позбавлена особистісної ознаки, безпосередньої міжособистісної її передачі та сприйняття. По-іншому відбувається й передача знань та соціального досвіду. В освітньому процесі головним стає не опанування певним об'ємом знань, до яких кожен має рівний доступ, а навчання методикам та технологіям їх вибору й набуття. Це досить ефективно можна реалізовувати на заняттях із соціально-гуманітарних дисциплін.

Аналізуючи зміст навчальних програм соціально-гуманітарних дисциплін, можна зазначити, що кожна з дисциплін сприяє формуванню соціальної компетентності. Так, «Філософія» допомагає студентові визначати основні ідеї свого власного світогляду, цінності, сутність, основні цілі й завдання суспільної та професійної діяльності.

Навчальна дисципліна «Соціологія» спрямована на формування у студентів знань щодо законів, закономірностей розвитку суспільства та практичних навичок аналізу особливостей і причин сучасного соціально-політичного, культурного, правового становища, особливостей соціальної стратифікації українського суспільства; орієнтацію студентів на пошук особистого та професійного соціального статусу в соціальній структурі суспільства; засвоєння певних соціальних ролей і визначення ціннісних орієнтацій, формування активної громадянської позиції. Передбачений навчальною програмою матеріал із дисципліни «Соціологія», дозволяє формувати не лише знання щодо основних соціологічних понять та

категорій, а й розглянути специфіку розвитку майже всіх соціальних сфер (економічної, освітньої, культурної, політичної, релігійної та ін.) у їх тісному взаємозв'язку і взаємозалежності.

Вивчення навчальної дисципліни «Психологія» дозволяє майбутньому фахівцю краще пізнати себе як особистість, методи самовиховання, навчитися вирішувати професійні завдання за отриманою спеціальністю з урахуванням психологічних особливостей оточуючих людей, створювати сприятливі психологічні умови у трудовому колективі та в повсякденному житті.

Аналізуючи навчальний матеріал дисципліни «Психологія», варто зазначити, що тематика передбачає: вивчення людських можливостей та її психологічних особливостей особистості; засвоєння способів розвитку творчого потенціалу особистості, методів виховання й самовиховання, освіти і самоосвіти, самоконтролю та самокорекції; пізнання психологічних аспектів соціальної комунікації, спілкування і взаємодії в колективі, різних видів діяльності, стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях та способи їх запобігання. Отримані у процесі вивчення дисципліни знання, уміння та навички дозволять студентам успішно вирішувати чимало як соціально-особистісних (організація сімейно-шлюбних відносин, виховання дітей тощо), так і професійних завдань щодо продуктивної спільної діяльності, створення адекватного психологічного клімату, управлінні трудовим колективом, кар'єрного зростання тощо.

Найбільш ефективними формами навчальних занять, які дозволяють формувати основні соціальні компетенції, є семінарські заняття, що проходять у вигляді дискусій, ділових ігор, міні-конференцій, захисту соціальних проектів та презентацій результатів проведення соціологічних міні-досліджень. Такі дослідження проводяться відповідно до завчасно обраної студентами актуальної теми за запропонованою програмою, яка передбачає методологічні, методичні й організаційно-технічні процедури, підбір респондентів та розрахунок вибіркової сукупності, підготовку необхідних матеріалів до збору емпіричних даних, аналізу, інтерпретації та презентації отриманих результатів.

Активні форми проведення семінарських занять дають можливість не лише підвищувати інтерес до вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, але й усвідомити практичну значущість отриманих умінь та навичок у повсякденному житті та в процесі майбутньої трудової діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Підсумовуючи зазначимо, що теоретичні дослідження та практичний досвід роботи дає можливість підтвердити важливу роль соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні соціальної компетентності майбутніх фахівців із економіки. Активні форми проведення семінарських та практичних занять із дисциплін циклу соціально-гуманітарної підготовки

сприяють не лише формуванню знань, умінь та навичок, але й розвиткові у студентів соціальних компетенцій, необхідних у соціально-професійній діяльності майбутніх економістів, для взаємодії в різних сферах суспільного життя, широкого співробітництва, забезпечення соціального партнерства. Все означене вище вказує на значущість і важливість збільшення соціально-гуманітарної складової у змісті економічної освіти.

У зв'язку з цим необхідно розробляти та впроваджувати в навчальний процес нові активні методи проведення навчальних занять, організації самостійної роботи студентів, залучення їх до науково-дослідницької діяльності з метою підготовки майбутніх фахівців до ефективної діяльності в умовах швидких змін соціально-політичних, соціально-економічних, соціально-культурних реалій сьогодення задля особистої соціальної успішності, розвитку й удосконалення всього українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борбич, Н. (2014). Формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів як соціально-педагогічна проблема. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 10 (1), 166–170 (Borbych, N. (2014). Formation of the social competence of students of pedagogical colleges as a socio-pedagogical problem. *Problems of training a modern teacher*, 10 (1), 166–170).
2. Зарубінська, І. Б. (2011). *Теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю* (дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04). Київ (Zarubinska, I. B. (2011). *Theoretical and methodological foundations of the formation of social competence of students of higher education institutions of economic profile* (DSc thesis). Kiev).
3. Зимняя, И. А. (2004). Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов (Zimniaia, I. A. (2004). *Key competences as the effective-target basis of competence approach in education. Author's version*. Moscow: Research Center for Quality Problems in Training of Specialists).
4. Калинина, Н. В. (2006). *Психологическое сопровождение развития социальной компетентности школьников* (автореф. дис. ... д-ра. психол. наук: 19.00.07). Самара (Kalinina, N. V. (2006). *Psychological support of development of social competence of schoolchildren* (DSc thesis abstract). Samara).
5. Ковальчук, В. А. (2002). Соціальна компетентність: проблема визначення. *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя. Серія: психолого-педагогічні науки*, 4 (1), 54–57 (Kovalchuk, V. A. (2002). Social competence: problem of definition. *Scientific notes of the Nizhyn State Pedagogical University named after Mykola Gogol. Series: psychological and pedagogical sciences*, 4 (1), 54–57).
6. Краснукотская, С. Н. (2005). Социальная компетентность как качественная характеристика процесса социализации студентов. *Сборник науч. трудов Северо-Кавказского гос. техн. ун-та. Серия: Гуманитарные науки*, 1 (13), 77–79 (Krasnokutskaiia, S. N. (2005). Social competence as a qualitative characteristic of the process of socialization of students. *Collection of scientific. works of the North Caucasian state. tech. university. Series: Humanities*, 1 (13), 77–79).

7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. (*National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021*) (2013). Retrieved from: [www. http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013)
8. Фруктова, Я. С. (2012). Сучасні підходи щодо окреслення соціально-комунікативної компетентності фахівців. *Вища освіта України*, 1, (3), 76–79 (Fruktova, Ya. S. (2012). Modern approaches to outline the social and communicative competence of specialists. *Higher Education of Ukraine*, 1, (3), 76–79).
9. Шахрай, В. Критерії та показники визначення сформованості соціальної компетентності особистості. Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm (Shakhray, V. Criteria and indicators determining formation of social competence of the individual. Retrieved from: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm).
10. Хуторской, А. В. (2003). Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*, 2, 58-64 (Khutorskoi, A. V. (2003). Key competencies as a component of the personality-oriented paradigm of education. *Public education*, 2, 58-64).
11. Hutmacher Walo Key (1997). *Competencies for Europe*. Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation (CDCC) a. Secondary Education for Europe Strasbourg.

РЕЗЮМЕ

Соболева Светлана. Формирование социальной компетентности будущих специалистов по экономике в процессе преподавания социально-гуманитарных дисциплин.

В статье обоснована важность компетентностного подхода в профессиональной подготовке будущих специалистов по экономике, способных к эффективному социальному взаимодействию в условиях глобализации. Дано определение понятия «социальная компетентность». Охарактеризована структура и основные проблемы формирования социальной компетентности.

Обоснована роль социально-гуманитарных дисциплин в формировании социальной компетентности студентов экономических специальностей. Проанализировано содержание учебных программ дисциплин социально-гуманитарного цикла на предмет их содействия формированию социальной компетентности. Показаны преимущества активных форм проведения занятий и творческих заданий для студентов в развитии социальных, коммуникативных, профессиональных и других компетенций.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, компетентностный подход, социальная компетентность, социальная компетенция, коммуникативная компетентность, структура социальной компетентности, формирования социальной компетентности, социально-гуманитарная подготовка.

SUMMARY

Sobolieva Svitlana. Formation of social competence of the future specialists in economics in the process of teaching social and humanitarian disciplines.

The article substantiates the importance of a competence approach in training of the future specialists in economics capable of effective social interaction in the context of globalization.

The purpose of the article is to analyze the essence and content of the social competence of the future specialists in economics, to determine the basic methods of its formation in the process of teaching social and humanitarian disciplines.

During the research were used theoretical and empirical methods that allowed to determine the essence, structure of social competence, to analyze the main approaches and to find out the role of social and humanitarian disciplines in its formation in the process of professional training of the future specialists in economics.

In the article the essence of the concept of “social competence”, which consists in a qualitative degree of socialization of the individual, the availability of a set of social knowledge and skills that enable it to perform its social roles in accordance with its own needs and norms and requirements of society; the ability to solve individual social problems is defined.

The structure of social competence is described. Its main components are cognitive-behavioral (representing as a set of social knowledge, skills and abilities necessary for successful social activity) and motivational-personal.

The main problems of formation of the social competence of the future specialists in economics are defined and analyzed. The main problems are reduction of social and humanitarian component in the content of professional education; minimization of interpersonal communication in the context of informatization of society; lack of communicative skills, low level of communicative culture, etc.

The role of social and humanitarian disciplines in formation of social competence among students of economic specialties is substantiated. The content of educational programs of disciplines of the social and humanitarian cycle is analyzed in relation to its promotion of the formation of social competence.

The advantages of active forms of conducting classes and creative tasks for students in development of social, communicative, professional and other competencies are shown.

Key words: *competency, competence, competence approach, social competence, social competency, communicative competence, structure of social competence, formation of social competence, social and humanitarian training.*

УДК 378.147

Жанна Чернякова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID 000-0003-4547-9388

DOI 10.24139/2312-5993/2018.02/206-220

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті представлено та схарактеризовано структурні компоненти моделі формування управлінської культури студентів-бакалаврів педагогічного вищого навчального закладу у контексті організації самостійної роботи з педагогічних дисциплін (структурні компоненти моделі представлено: цільовим, організаційно-змістовим, процесуально-діяльнісним, критеріально-результативним блоками); з'ясовано організаційно-педагогічні умови формування управлінської культури майбутніх педагогів.